

ЕВРОПЕЙСКИ ПОЛИТИКИ И ИНСТРУМЕНТИ В ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ, ОРИЕНТИРАНИ КЪМ РАЗВИТИЕ НА УМЕНИЯ

¹Силвия Цветанска, ²Емилияна Димитрова, ³Иванка Михайлова

¹Софийски университет „Св. Климент Охридски“

²Национална агенция по професионално образование и обучение

³Център за развитие на човешките ресурси

Резюме. В статията е направен обзор на някои стратегически документи на европейско ниво, които дефинират развитието на умения като приоритет на професионалното образование и обучение. Специално внимание е отделено на представянето на Европейската система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение (ECVET) като инструмент за улесняване прозрачността и сравнимостта на професионалните квалификации. Ролята на ECVET е обвързана с Европейската програма за умения и перспективите за зелен и цифров преход. На базата на Европейския индекс на уменията се правят изводи за необходимостта от ориентиране през целия живот и изграждане на партньорство между всички заинтересовани страни за развитие на умения, повишаване на професионалната квалификация за осигуряване на конкурентоспособна работна сила.

Ключови думи: професионално образование и обучение; единици резултати от учене; професионални умения; ECVET

Увод

Модернизирането на професионалното образование и обучение е един от настоящите приоритети в образователните политики на европейските страни членки. На образователните институции, предоставящи професионално образование и обучение, се разчита да осигурят подготовката на компетентна работна сила, отговаряща на нуждите на пазара на труда, както за днешния ден така и за утрешния. Технологичните иновации, дигитализацията и автоматизацията на редица процеси и дейности динамично променят профила на професиите. Новите работни места вече изглеждат различно – все повече хора се заменят от машини и алгоритми, като непрекъснато се увеличава броят на работните места, свързани с приложението на новите технологии. Променените професии и работни места изискват и нов тип умения,

които е необходимо да се формират чрез съвременни подходи на учене. Разчита се, че компетентностният подход и фокусирането върху уменията ще подпомогнат разрешаването на някои критични въпроси, свързани с качеството на професионалната изява на работещите. Много проблеми, които имат социален ефект, като безработицата, ниските нива на заетост, увеличаващия се дял на младите хора до 29 г., които нито работят, нито учат, трудното намиране на работа сред хората с ниска квалификация, се очаква да се повлияят позитивно от промени в системата за професионално образование и обучение. Настоящата статия е опит да се представят някои от най-новите измерения на европейските политики, ориентирани към развитие на умения с цел устойчив икономически растеж. Разгледани са само онези аспекти, които имат пряко въздействие върху насърчаването на обучаемите да повишават своята професионална квалификация чрез непрекъснато усъвършенстване на уменията или придобиване на нови чрез преквалификация.

Предпоставки за необходимостта от развитие на уменията в национален и европейски контекст на професионалното образование и обучение

Няма съмнение, че бързите темпове на технологичен прогрес носят много ползи за обществото, но наред с това предизвикват и бързо остаряване на уменията. На базата на направени анализи и изследвания още през 2008 г. Европейската комисия (ЕК) публикува Съобщение за нова инициатива „Нови умения за нови работни места. Изпреварващо предвиждане на потребностите на пазара на труда и осигуряване на съответстващи на тях умения“⁽¹⁾. Инициативата „Нови умения за нови работни места“ цели да посрещне предизвикателствата на пазара на труда не от квалификации, а от умения. Съобщението е базирано на четири елемента: справяне с несъответствията; разработване на прогнози и предвиждания; задълбочаване на сътрудничеството и мобилизиране инструментите на Общността. На тази основа през следващите години се разработват редица инструменти в областта на професионалното образование и обучение, които имат съществен принос за реализиране на инициативата. През 2009 г. се приемат Европейска референтна рамка за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение⁽²⁾ и Европейска система за кредити в професионалното образование и обучение (ECVET)⁽³⁾, а през 2012 се приема и Препоръка на ЕК за валидирането на неформалното и самостоятелното учене⁽⁴⁾.

Постижения и натрупан опит от приложението на ECVET в България

През 2014 г. в Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) се поставя началото на нормативна уредба, регламентираща натрупването и

трансфера на кредити в ПОО. Същата година в Закона се въвежда и раздел „Валидиране на професионални знания, умения и компетентности“.

С промените в ЗПОО от 01.08.2016 г. системата за трансфер на кредити придобива по-ясни очертания, като се въвежда цял раздел „Кредити в професионалното образование и в професионалното обучение“. Стези промени е установен терминът Държавен образователен стандарт (ДОС) за придобиване на квалификация по професии и се регламентира подход за разработването на държавните образователни стандарти на основата на единици резултати от учене (ЕРУ). Въвеждането на този подход утвърждава принципите на ECVET и се преминава към описване на знания, умения и компетентности за всеки резултат от ученето. В ДОС се формулират резултати от ученето, които се групират в ЕРУ по всички видове професионална подготовка – обща, отраслова и специфична професионална подготовка. Прилагането на принципите на ECVET при разработването на Държавни образователни стандарти за придобиване на квалификация по професии позволява да се осигурят прозрачност и съпоставимост на професионалните квалификации както на национално, така и на европейско равнище. Разработването на ДОС за придобиването на квалификация по професии, в които се описват резултати от ученето, които са обединени в ЕРУ, създава предпоставки за практическо прилагане на процеса на валидиране (**Наредба № 2 от 13.11.2014 г.** на Министъра на образованието и науката за условията и реда за валидиране на професионални знания, умения и компетентности). В съответствие с разписаните законови разпоредби валидирането е процес на установяване съответствието на придобитите чрез неформално обучение или информално учене резултати с тези от ДОС. Всяка една от единиците резултати от учене (ЕРУ) в ДОС за придобиване на квалификация може да бъде самостоятелно оценена и/или валидирана. Така се улеснява възможността за придобиване/надграждане на професионална квалификация по част от професия, както и за достъп за реализация на пазара на труда. В началния период прилагането на системата за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение, особено в частта пренос на умения, е най-широко разпространено при програмите „Учене през целия живот“ и „Еразъм+“, като е подпомогнато и осигурено с Решение № 2241/2004/ЕО на ЕП и на Съвета от 15.12.2004 г. относно единната рамка на Общността за прозрачност на професионалните квалификации и уменията („Европас“)⁵⁾. Според това Решение лицата, провели мобилност в европейски държави, могат да получат Приложение към сертификата „Европас“, в който са описани резултатите от учене, придобити по време на мобилността. На практическо равнище Европейската система за трансфер на кредити намира добър прием в професионалните гимназии, които са реализирали проекти за мобилност по програмите „Учене през целия живот“ (секторна програма „Леонардо да Винчи“) и „Еразъм+“.

В България възможността за придобиването на Приложение към сертификата е регламентирана в Закона за професионалното образование и обучение. Натрупаният опит и направените изследвания и анализи за признаването на уменията по тези две програми, както и динамично променящите се условия на пазара на труда налагат разширяването на възможностите за прилагане на инструмента „Европас“.

Прилагането на ECVET в България през изминалите 10 години се осъществява чрез сътрудничество между МОН, НАПОО и ЦРЧР. Националната агенция за професионално образование и обучение е координационна точка по ECVET, а през 2012 г. към ЦРЧР е формиран екип от национални ECVET експерти, които са професионалисти с доказана експертиза в областта на професионалното образование и обучение и в други сфери, пряко свързани със системата на ПОО. Сред експертите има представители МОН и НАПОО, на работодателите, на висши училища, професионални гимназии в страната и на младежки организации. Целта на националните ECVET експерти е да популяризират политиката за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение. Европейската система за трансфер на кредити се утвърждава благодарение на нормативното ѝ регламентиране в посочените ключови документи за професионалното образование и обучение и усилията на специалисти от различни образователни институции. През последните години по инициатива на ЦРЧР са проведени множество информационни събития, обучения за прилагане на принципите на ECVET, срещи на заинтересованите страни, подготвени са специализирани публикации, които насърчават мобилността и партньорството за повишаване на професионалната квалификация.

Предпоставки за бъдещо развитие на уменията в областта на професионалното образование и обучение на европейско и национално ниво

След 2015 г. ЕК започва активна проучвателна дейност, в основата на която са възможностите за развитие и усъвършенстване на политиката за учене през целия живот чрез надграждане на вече тестваните инструменти в областта на професионалното образование и обучение. В резултат на това са актуализирани: Препоръката за Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот през 2017 г.⁶⁾, Препоръката за ключовите компетентности през 2018 г.⁷⁾, обновена е общата рамка за предоставяне на по-добри услуги в областта на уменията и квалификациите през 2018 г.⁸⁾ От Европейския център за развитие на професионалното образование и обучение (CEDEFOP) е подготвен Доклад за професионално образование и обучение в Европа 1995 – 2035 г.⁹⁾. На тази основа не би следвало да ни изненадва констатацията на Световния икономически форум в Женева през 2019 г., че през 2022 г. уменията, необходими за угражняване на голяма част

от професиите, ще са значително променени¹⁰⁾. Това прави особено важен въпроса как ще се формират новите умения и как ще се осъвременяват тези, които вече не са актуални. Очевидно са нужни гъвкави и бързи пътеки за учене, овладяване на части от професия, на определени единици, които съответстват на индивидуалните нужди на практикуващия. Като прибавим към това и резултатите от доклада на CEDEFOP за европейския индекс на уменията, се утвърждава разбирането, че процесът на развитие на уменията би следвало да се възприема като непрекъснат процес, който съпътства професионалната изява.

Европейският индекс на уменията¹¹⁾ е замислен като инструмент, който да служи като отправна точка за анализи и осмисляне на ситуацията. Той по-скоро поставя въпроси около състоянието на работната сила от гледна точка на уменията, отколкото да дава отговори защо ситуацията е такава. В този смисъл, той осигурява поглед в сравнителна перспектива на националните политики и практики в професионалното образование и обучение и прави заявка какво общоевропейските политики могат да търсят и прилагат. Индексът показва отдалечеността на дадена страна членка от идеалното състояние по отношение на професионалните умения и това доколко хората, които преминават през образователната система, имат изградени умения, които им позволяват да се реализират професионално, да намерят работа и да са ефективни на работното си място. Изхожда се от постановката, че формирането на умения се състои от три взаимосвързани сегмента.

- Развитие на умения в резултат на преминаването през образователната система – включително формалното, неформалното и самостоятелното учене.
- Активиране на развитите умения при прехода от образователната система към пазара на труда.
- Осигуряване на съответствие на притежаваните умения с изискванията и очакванията на работодателите.

Първо място в класацията по първия компонент за развитие на уменията заема Финландия с индекс 94 (при максимална стойност 100) и това до голяма степен се дължи на присъствието на много възрастни обучаеми в системата за учене през целия живот. България заема 23 място (от 28 анализирани държави) в индекса на уменията за 2018 г. (стойност на индекса 32,6 при максимална стойност 100). Най-добра е позицията на България по отношение на третия компонент – 10-о място (индекс 64) за съответствие на притежаваните умения с изискванията и очакванията на работодателите (може би защото нашата икономика все още не е толкова силно повлияна от новите технологии и се търсят кадри с по-ниска квалификация за рутинни дейности). В компонента развитие на умения България има значително по-слаба позиция – 25 място (индекс 38), а за активирането на развитите умения при прехода от образователната

система към пазара на труда България заема 27 място (предпоследно, с индекс 11, от което може да се направи извод, че завършващите образование нямат нагласи за реализация на пазара на труда).

Докладът прави връзка между индекса и равнището на професионално образование. В страните, в които професионалното образование е на високо ниво, това се отразява и в по-висок индекс на уменията¹¹⁾ (с. 36). Съответно в образователни системи, които са силно ориентирани към развитие на уменията, е нисък делът на млади хора (от 18 до 24 г.), които нито работят, нито учат – т.нар. NEETs (пак там, с. 38). В страните с висок индекс на развитие на умения се наблюдава и по-добро равнище на заетост. Модернизирането на професионалното образование и обучение, наред с разширяването на формите за обучение и професионална квалификация на възрастните обучаеми може да доведе до промяна в състоянието на заетостта, на пазара на труда и на качеството на трудова реализация на кадрите.

От гледна точка на нашата образователна реалност докладът, свързан с индекса на уменията, е ценен ориентир за насоката на промяна в моделите за овладяване на умения. В дългосрочен план тенденциите, които показват резултатите, ще се задълбочават, ако не се премине към политики и практики за развитие на умения, адекватни на промените в икономиката. Освен мерки на икономическо равнище за подобряване на нагласите за реализация на пазара на труда (според третия сегмент в индекса на уменията) могат да помогнат и локални мерки вътре в системата – като подкрепящите и консултативните дейности за развитие на човешкия потенциал. Тук попадат кариерното ориентирание и консултиране, ролята на кариерните консултанти, психолози, педагогически съветници, учители, трудови посредници и други специалисти, които да работят за формиране на нагласи за непрекъснато учене и развитие на уменията, за готовност да се правят промени в кариерния път и осъзнаване, че кариерата вече не е линейна и възходяща, тя е мрежова и многопосочна.

Едно от решенията, които се виждат на общоевропейско равнище и биха могли да се приложат и у нас, е утвърждаването на **ориентирание през целия живот**. Според доклада от проучване на политиката и практиката на Европейския съюз в сферата на ориентирането през целия живот, проведено от Института за проучване на заетостта „Уоруик“ (Великобритания) съвместно с Финландския институт за изследване на образованието към Университета Jyväskylä, се открояват *II ключови характеристики на ориентирането през целия живот*¹²⁾:

1. Законодателство
2. Стратегическо управление
3. Обхват на предпоставянето на кариерно ориентирание в различен контекст
4. Стратегии и политики за кариерно ориентирание и ориентирание през целия живот
5. Координация и взаимодействие

6. Начини за предоставяне на услуги в сферата на кариерното ориентиране
7. Информация за пазара на труда
8. ИКТ стратегия
9. Въвеждане в действие на ИКТ
10. Професионализъм
11. Доказателства за въздействието на системата за ориентиране през целия живот.

Опитът на страните членки показва, че когато ориентирането се възприема като система, предоставяните услуги стават все по-съгласувани и техният ефект нараства. В системата се включват обучителни институции, консултантски компании (държавни и частни), агенции за подбор на персонал, социални партньори и др. Интересното е, че като част от системата се диференцират две нови групи участници – специалисти в областта на здравето и благосъстоянието и доставчици на данни. Малко държави в ЕС имат специално изградена отделна система за ориентиране през целия живот. Обикновено тези функции се поемат от образователната система. Но е факт, че постигането на резултати изисква съгласувани действия между институциите в областта на образованието, социалните дейности и младежките политики. Това може да стане възможно чрез въвеждане на стратегическо управление и политики на национално и регионално ниво, което, от своя страна, ще благоприятства обхващането на всички заинтересовани страни в процеса на ориентиране през целия живот. Логично е да се очаква, че динамичната ситуация в Европа и света ще наложи интензивно развитие на електронни услуги за кариерно ориентиране. Всичко това води до оформянето на няколко основни препоръки в доклада, свързани с ориентирането през целия живот, в подкрепа на развитието на умения.

- На общоевропейско и на национално ниво да се развиват политиките за ориентиране през целия живот.
- Да се координира взаимодействието между всички заинтересовани страни, като се развият канали за комуникация и обмен на опит и добри практики. Да се стимулира съвместното учене от мрежи, проекти и други ресурси, разработени през последните години.
- Да се създаде база данни на национално ниво с фокус върху зелени умения и зелени работни места.
- Да се засили ролята на информационните и комуникационните технологии в ориентирането през целия живот, като се отделят средства за развитие на инфраструктура и услуги за електронно ориентиране.
- Подобряване на въздействието и проследяване на резултатите от ориентирането през целия живот (отново на основата на добра комуникация и свързаност между заинтересованите страни).

През следващите 5 години Обединена Европа си поставя амбициозната цел за значим ръст в обучението за възрастни с ниска квалификация, за безработни

лица и други уязвими групи, така че да се стимулира повишаването на тяхната квалификация. В **Европейската програма за умения** за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост¹³⁾ се поставя акцент върху партньорство между всички заинтересовани страни в общоевропейски мащаб. Идеята е да се гарантира възможността за учене през целия живот, така както това е заложено в Европейския стълб на социалните права. Политиката на ЕС е насочена към насърчаване на инвестициите в умения и превръщането им в основен фокус на усилията на социалните партньори. Зелената и цифровата икономика са основни ориентири в приоритетите за развитие на умения. Програмата за умения включва 12 действия, чрез които да се реализира идеята за силен фокус върху уменията.

1. Пакт за умения
2. Укрепване на аналитичните данни за уменията
3. Подкрепа от ЕС за стратегически действия на национално равнище за повишаване на квалификацията
4. Предложение за Препоръка на Съвета относно професионалното образование и обучение за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост
5. Разгръщане на инициативата за Европейските университети и повишаване уменията на учените
6. Умения в подкрепа на зеления и цифровия преход
7. Увеличаване броя на завършилите висше образование в сферата на наука, технологии, инженерство и математика и насърчаване на предприемаческите и общоприложимите умения
8. Житейски умения
9. Инициатива относно индивидуалните сметки за обучение
10. Европейски подход към микроквалификациите
11. Нова платформа „Европас“
12. Усъвършенстване на рамката, позволяваща мобилизирането на инвестиции от държавите членки и на частни инвестиции в умения.

В отговор на една от тези мерки се явява Решение (ЕС) 2018/646 на Европейския парламент и на Съвета от 18 април 2018 г. относно обща рамка за предоставяне на по-добри услуги в областта на уменията и квалификациите („Европас“) и за отмяна на Решение №2241/2004¹⁴⁾. Това е новата платформа „Европас“. С това Решение се надгражда вече създадената система за признаване на умения и се осигурява и възможност чрез онлайн платформа да се обединят инструментите за документиране и описване на лична информация, документирането на уменията, оценка и самооценка на уменията, както и документиране на резултатите от ученето. Чрез онлайн платформата се предвижда да се осигури не само прозрачност, но и разбиране на придобитите умения и компетенции чрез валидиране по пътя на информалното и самостоятелно

учене. Новата система е насочена към разширяване групата на крайните ползватели – учащи, лица, търсещи работа, заети лица, доброволци.

Друга мярка, която е стартирана в изпълнение на Програмата за уменията, е предложението за Препоръка на Съвета относно професионалното образование и обучение¹⁵). Предложението за Препоръка на Съвета относно професионалното образование и обучение за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост е част от текущото прилагане на Европейския стълб на социалните права, с което се подкрепя неговият първи принцип – „Образование, обучение и учене през целия живот“.

Адекватността на пазара на труда, промените в областта на уменията, както и цифровизацията и екологичната устойчивост са във фокуса на предложението за Препоръка на Съвета относно професионалното образование и обучение. Целта е да се осъвремени политиката на Съюза за ПОО чрез потвърждаване на централната роля на ПОО в процеса на учене през целия живот, рационализиране процеса на европейско сътрудничество и опростяване управлението на ПОО на равнището на Съюза (изразено най-вече в интегриране и отменяне на препоръките относно ECVET и EQAVET).

Основните действия, които се предлага да бъдат предприети на национално равнище, са следните:

- подчертаване на ключовата роля, която имат системите за ПОО за младежите;
- предоставяне на степен на автономност на доставчиците на ПОО;
- организиране на програмите за ПОО в модули;
- обвързване на ПОО с ориентираните към бъдещето икономически стратегии и иновационни системи;
- насърчаване на центровете за високи постижения в областта на ПОО;
- интегриране на екологичната и социалната устойчивост;
- осигуряване на по-голяма пропускливост между системите за образование и обучение;
- повишаване на цифровата подготвеност на институциите за ПОО;
- увеличаване на привлекателността на ПОО;
- определяне на набор от показатели и цели, позволяващи количествен и качествен мониторинг на резултатността на системите за ПОО.

В Предложението за препоръка на Съвета се отчитат ползите от 10-годишното прилагане на ECVET за развитието на по-качествена мобилност чрез документирането на единиците резултати от ученето. Едновременно с това се отчита, че в европейската система за кредити в професионалното образование и обучение е неуспешна концепцията за ECVET точките. Основните принципи на изграждане на ECVET системата могат да се прилагат и в бъдеще, но инструментите, подкрепящи мобилността, следва да се доразвият в рамките на други европейски инструменти, а за признаването

на професионалните квалификации може да се ползва опитът на Европейската система за трансфер и натрупване на кредити във висшето образование.

Разработеният документ предвижда постигането и на количествени цели, като до 2025 г. в държавите членки следва да достигнат изпълнението на следните показатели:

- делът на завършилите, които са постъпили на работа, да бъде най-малко 82%;
- 60% от завършилите наскоро професионално образование и обучение да се възползват от учене в процеса на работа;
- 8% от учащите се в професионалното образование и обучение да се възползват от образователна мобилност в чужбина.

Как точно системата ECVET ще бъде развита, държавите членки сами следва да определят на основата на натрупания от тях десетгодишен опит.

Съкращения

ECVET – European Credit for Vocational Education and Training – Европейска система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение

EQAVET – European Quality Assurance for Vocational Education and Training Systems – Европейска система за осигуряване на качеството в професионалното образование и обучение

NEET – Not in Education, Employment, or Training – съкращението се използва за млади хора от 16 до 29 години, които са извън системите на заетост, образование или обучение и съответно нито учат, нито работят, нито са в някаква форма за временна ангажираност или квалификация.

CEDEFOP – Европейски център за развитие на професионалното обучение

ЕК – Европейска комисия

ПОО – професионално образование и обучение

НАПОО – Национална агенция за професионално образование и обучение

МОН – Министерство на образованието и науката

ЦРЧР – Център за развитие на човешките ресурси

ЕРУ – Единици резултати от учене

ДОС – Държавен образователен стандарт

БЕЛЕЖКИ

1. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите. Нови умения за нови работни места. Изпреварващо предвиждане на потребностите на пазара на труда и осигуряване на съответстващи на тях умения (2008) – <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0868:FIN:BG:PDF> (6.11.2020)

2. Препоръка на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2009 г. за създаване на Европейска референтна рамка за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение – [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009H0708\(01\)&from=BG](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009H0708(01)&from=BG) (6.11.2020)
3. Препоръка на Европейския парламент и Съвета от 18 юни 2009 г. за създаване на Европейска система за кредити в професионалното образование и обучение (ECVET) – [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009H0708\(02\)&from=IT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009H0708(02)&from=IT) (8.11.2020)
4. Препоръка на Съвета от 20 декември 2012 г. относно валидирането на неформалното и самостоятелното учене – <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:BG:PDF> (8.11.2020)
5. Решение № 2241/2004/ЕО на ЕП и на Съвета от 15.12.2004 г. относно единната рамка на Общността за прозрачност на професионалните квалификации и уменията („Европас“) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=CELEX%3A32004D2241>
6. Препоръка на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2017 година относно Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот и за отмяна на препоръката на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 г. за създаване на Европейска квалификационна рамка за обучение през целия живот <https://www.navet.government.bg/bg/evropejskata-kvalifikatsionna-ramka/> (6.11.2020)
7. Препоръка на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2018 година относно ключовите компетентности за учене през целия живот https://www.navet.government.bg/bg/media/Preporaka_klucovi.pdf (5.11.2020)
8. Решение (ЕС) 2018/646 на Европейския парламент и на Съвета от 18 април 2018 г. относно обща рамка за предоставяне на по-добри услуги в областта на уменията и квалификациите („Европас“) и за отмяна на Решение № 2241/2004 – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4391827> (8.11.2020)
9. Доклад за професионално образование и обучение в Европа 1995 – 2035 https://www.cedefop.europa.eu/files/3083_en.pdf (6.11.2020)
10. Strategies for the New Economy. Skills as the Currency of the Labour Market. World Economic Forum, Geneva, 2019 – <https://www.weforum.org/whitepapers/strategies-for-the-new-economy-skills-as-the-currency-of-the-labour-market> (1.11.2020)
11. European Skills Index, CEDEFOP, 2018 – <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/3080> (1.11.2020).
12. Lifelong guidance policy and practice in the EU: trends, challenges and opportunities <https://epale.ec.europa.eu/bg/node/151750> (30.10.2020)
13. European Skills Agenda. European Commission, 2020 – <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en> (2.11.2020)

14. Решение (ЕС) 2018/646 на Европейския парламент и на Съвета от 18 април 2018 относно обща рамка за предоставяне на по-добри услуги в областта на уменията и квалификациите („Европас“) и за отмяна на Решение №2241/2004 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0625> (5.11.2020)
15. Proposal for a Council Recommendation on vocational education and training (VET) for sustainable competitiveness, social fairness and resilience. Brussels, 1.07.2020 – <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8e89305c-bc37-11ea-811c-01aa75ed71a1/language-en> (2.11.2020)

EUROPEAN SKILLS AND TRAINING-ORIENTED POLICIES AND INSTRUMENTS IN VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING

Abstract. The article reviews some strategic documents at an European level that define skills development as a priority of vocational education and training. Special attention is paid to the presentation of the European Credit System for Vocational Education and Training (ECVET) as a tool to facilitate the transparency and comparability of the professional qualifications. The role of the ECVET is linked to the European Skills Agenda and the prospects for a green and digital transition. Based on the European Skills Index, conclusions are drawn about the need for lifelong guidance and building partnerships between all stakeholders for skills development, professional development to provide a competitive workforce.

Keywords: vocational education and training; learning outcomes; vocational skills; ECVET

✉ **Dr. Silvia Tsvetanska, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0002-9665-1072

Faculty of Education

Sofia University

Sofia, Bulgaria

E-mail: s.tsvetanska@uni-sofia.bg

✉ **Mag. Eng. Emiliana Dimitrova**

National Agency for Vocational Education and Training

Sofia, Bulgaria

E-mail: e.dimitrova@navet.government.bg

✉ **Ivanka Mihaylova**

Human Resource Development Centre

Sofia, Bulgaria

E-mail: imihailova@hrdc.bg